

pilarno polje proučavanja, a zasnovana je na lingvističkim i komunikacijskim osnovama. Odnos prakse i teorije u prevodilačkom poslu naročito je kompleksan jer je prevođenje u suštini praktična djelatnost, no njen teoretska zasnovanost ne smije time biti osporavana ili zanemarivana.

U trećem dijelu knjige, »Školovanje i stručno usavršavanje prevodilaca«, nalazimo vrlo koristan popis enciklopedija, leksikona i pomagala koja su pristupačna našim prevodnicima.

Iako je knjiga namjerno pisana bez bilježaka, ipak, na mjestima se osjeća potreba za preciznijim informacijama koje ovaj priručnik ne bi učinile manje pristupačnim. Primjerice, kada se govori o dialektičkoj teoriji značenja, nigrde se ne spominje odakle je i što je ta teorija. Među rječnicima žargona uz knjigu D. Andrića (1976) ne nalazimo Šatru Tomislava Sabljaka, koja je tiskana 1981. Poneka objašnjena u knjizi sasvim su elementarne prirode, međutim, ona će sigurno služiti svojoj svrsi upoznavanja i upućivanja u prevodilački rad kao u korisnu i nadavne zanimljivu društvenu djelatnost.

ANTOLOGIJA POLJSKE PRIPOVIJETKE XX STOLJEĆA, priredio I preveo Zdravko Malić, Izdanje »Veselin Masleša«, Sarajevo, 1984.

Piše: Tvrto Kulenović

Malо je koji narod u poslednjih dvesto godina imao tako tešku i nena-klonjenu istoriju kakvu su imali Poljaci. Ili svoju državu uopšte nisu imali, ili su, kao u godinama pred drugi svjetski rat, imali takvu kakvom nimalo nisu mogli biti zadovoljni. Dva velika talasa ratova i osvajanja koji su u ovom periodu prošli Evropom, zapljasnuli su Poljsku na poseban način. Napoleonska osvajanja, a pogotovo revolucionarni događaji 1848., doneli su Poljacima iskru nade koja je žarko plamela, ali se brzo ugасila. Svako ko je bar jednom pročitao romak »Prah i pepeo« Stefana Žeromskog, koji stoji na izvoru jedne bitne tradicije savremene poljske književnosti, pamtiće s kakvimi su zanosom njegovi junaci stajali pod francuskim zastavom, jer druge, tada, nisu ni imali. Čak je i Turgenjev Rudin, ubijen na kraju istoimenog romana na jednoj od mnogobrojnih francuskih barikada devetnaestog veka, od vojnika koji ga ubijaju proglašen Poljakom, jer su Poljaci bili najčešći strani učesnici u svim revolucionarnim kretanjima veka, koja su uglavnom počinjala u Francuskoj.

U dvadesetom veku, hitlerovska osvajanja obrušili su se na Poljsku sa posebnom surovošću kakvu je malo koji drugi narod upoznao. Naravno da je to stravično iskustvo našlo odraza u novoj poljskoj književnosti, a u antologiji koja je pred nama posebno u strašno jednostavno reči Tadeuša Borovskog »Gospodo, izvolite u plinsku komoru!«. Sve ove događaje Poljaci su dočekali sa karakterističnim romantičarskim, ponosom koji se, u ironičnoj verziji, zove i poljskim

»šljahtičtvom«. Kazimierz Brandis u »Pismima gospodi Z.« govori o poljskoj delegaciji koja je, posle jednog od revolucionarnih događaja u devetnaestom veku, izšla pred jednu od mnogih »kaznenih ekspedicija« koje su prošle Poljskom – da traži milost za Sase. A Kurcio Malaporte, na svojstvenu bizaran način, priča anegdotu o staroj grofici Rodziwiłskoj koja je na varšavskoj železničkoj stanici, u haosu drugog svetskog rata, čekala voz koji satima nije dolazio. Neki mladi nemacki oficir uspeo je negde da nade stolicu i doneo joj da sedne, a ona mu je na to najljubaznije rekla na francuskom: »Izvinite, gospodine, ali ja mogu da primam usluge samo od svojih prijatelja!«

I ta »katastrofična« istorija (Česlav Miloš je u »Zemlji Ulro« napisao da je izvesna »katastrofičnost« bila zajednička odlika svih poljskih pesnika koji su počinjali da stvaraju u doba njegove mladosti), i taj karakteristično poljski otpor istoriji u vidu patetičnog i romantičarskog ponosa, kao i onaj drugi, optljudske, karakterističan otpor u vidu humor, humornog prezira, našli su izraza i odraza u savremenom poljskoj književnosti, pa prema tome i u ovoj »Antologiji poljske pripovijetke XX stoljeća« koju je naš poznati polonista Zdravko Malić, odlično priredio i preveo. Samo što je kod Poljaka i taj humor specifičan, retko se zadržava na Švejkovom, hašekovskom odnosu, najčešće se zaoštrava, i grči, u grotesku: »Na ovome mjestu dodirujemo pravi, tragični smisao groteske: ona se svijetu ruga, ona ga demaskira, ali se spram njega ne distancira, sebe iz njega ne isključuje, s njegovom se sudbinom poštovuje...«.

U tom ključu, tako tretirane groteske, Malić vidi jedan od bitnih tokova poljske pripovjetke XX stoljeća, u koji uvršćuje, iako međusobno različite, ipak u odnosu na sve ostalo slične pisece kao što su Vittkević, Gombrovic i Bruno Šulc. Mada njihova imena, za današnje čitaoce, stoje u osnovi savremene poljske književnosti, »još jučer, recimo prije dva desetka godina, takva bi se tvrdnja činila dobrano nastranom...«. Tada su u temelje novije poljske književnosti stavljani oni pisci koji su bliži »romantičnom savjetnazoru... začaranom krugu poljske književnosti...«. I među njima, međutim, ima autora čija slava nije nimalo potamnula, kao što su, posle Žeromskog, Juliuš Kaden Bandrowski, Zofja Nalkovska, Leon Kruckowski, Tadeuš Breza, Vilhelm Mah, Kazimierz Brandis, Vaclav Kubalski. Ova grupa je istovremeno zastupala i izvestan književni »larpurlartzam«, a suprotstavljala joj se ona koja je od književnosti tražila »goli život«, na čijem čelu je stajala Ožeškova. Ni jedna od ovih orientacija, kao ni ona »avangardna« koja se pojavila u poljskoj književnosti dvadesetih godina sa Adamom Wazikom, Aleksandrom Vatom i Brunom Jasenskim, nije stigla do značajnije radikalizacije, možda iz jednostavnog razloga što se »poljska književnost pisala suviše blizu 'jezgre tame' da je ne znam kako domišljato bacanje kokci ne bi uvijek ponovo suočilo s tom tamom...«.

Već ovih nekoliko usputnih citata mogu dovoljno da ilustruju izvanredan značaj odličnog Malicevog predgovora: »Između života i svijeta – Uvod u čitanje poljske proze XX stoljeća«, kojem je u moto stavljena rečenica Stanislava Bžezevskog: »Ljudska je svijest uvijek siromašnija od ljudske bzbje«. Treba dodati da se njegova vrednost ostvaruje ne samo na književnoistorijskom, nego i na književno-teorijskom planu, u onim delovima u kojima govori o karakteri-

stikama pripovetke kao forme: »Pripovijeci je – tvrdi R. Barthers – kao književnoj vrsti imanentna dijalogičnost, ona je (pripovijetka) bitno obilježena relacijom ja – ti... U organskoj je vezi s tim znakovnim obilježjem suvremenog pripovjedaštva, suvremenе narrativne proze, njezinu nastojanje da se sred posredovane i zاغlune komunikacije masovnog društva upostavi kao poligon izravnog, neposredovanog, govornog, fizički dodirljivog meduljudskog saobraćanja. U stoljeću u kojem je bilo tako malo slobode (i tako mnogo oslobođilačkih pokreta) čovjek je shvatio i osjetio, valjda bolje i jače nego ikad ranije, da je mogućnost kretanja, mogućnost ostvarivanja neposrednog dodira s drugim čovjekom preduvjet slobode, njezina nerazlučiva sastavnica. Privezanost uz jedno, ne-pomičnost – isključuje slobodu, podsjeća noge čovjeku, kao slobodnom (živom) biću, pretvara ga u leš. A u vezi s tom potrebom za neprestanom i sve većom demokratizacijom književnosti i njenih funkcija, nameće se pitanje kako ostvariti taj cilj, »kako se približiti toj zugsutoj«, heteromorfoj, neiskristaliziranoj demokratskoj društvenoj masi, kako je fiksirati književnim tekstom? Pokušaj da se to približavanje i fiksiranje ostvari po-

moću socrealističke doktrine nije donio željeni rezultat: što se više svjet predočen u socrealističkom tekstu približavao ideologiji, to se više udaljavao od života. Neuspjeh socrealističke doktrine ne znači, kako se ponekom čini, književnu kompromitaciju ni socijalizmu ni realizmu, nego samo još jednom potvrđuje prastaru i uvijek nanovo zaboravljanu istinu da se književno djelo, premda kao ostvarena tekstovna datost pripada ideoškoj sferi, ne pravi pomoću zadatah, unaprijed utvrđenih i jasno ograničenih ideologizama.«

Daleko od svake jednoznačnosti kojom su bile opterećene u prvim posleratnim godinama upravo naročito antologije pripovedaka iz književnosti socijalističkih zemalja, ovaj izbor predstavlja kompletan presek koji je u stanju da pruži izvesnu sliku i onome ko se poljskom književnošću profesionalno bavi, kao i onome ko o njoj vrlo malo zna. Malić je pričama koje je odabroio i sam preveo dobro »uhvatio« i ono što se obično zove »razvojnom linijom«, to jest karakterističan sled promena koji se odigrao u poljskom pripovjedaštvu ovoga veka, ali i one konstantne, a bitne karakteristike poljskog duha izražene u književnosti.

Štefica Deren – Antoljak: »POLITIČKI SISTEM SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA«,

Sveučilišna naklada »Liber«, Zagreb, 1983.
Biblioteka »Politička misao«.

Piše: Miroslav Karlić

Knjiga koju predstavljamo je prvo sistematičnije prezentiranje političkog sistema Sjedinjenih Država u nas, i to od jednog domaćeg autora – profesora Fakulteta političkih nauka u Zagrebu, dr Štefice Deren – Antoljak, predavača na katedri »Suvremenim političkim sistemom«.

Dugogodišnje autorično bavljenje američkom političkom i ekonomskom stvarnošću, kroz predevanje studen-tima na fakultetu, sudjelovanjem na simpozijima, te brojnim radovima objavljenim u časopisima i drugim publikacijama, sveukako su rezultirali jednom ovakvom knjigom, za koju se sigurno može reći da je vrijedan doprinos naše političke znanosti tumačenju i razjašnjavanju ne samo političkog sistema SAD, već i, u nekim naznakama, perspektiva razvoja samog američkog društva.

Već u samom početku knjige Štefica Deren-Antoljak je precizirala tri osnovna cilja pri proučavanju ove tematike. Prvi je u pokušaju razjašnjavanja osnovnih specifičnosti i karakteristika nastanka i razvoja američkog političkog sistema, a drugi u naznaci faktora koji su utjecali na stvaranje specifičnosti američkog političkog sistema i naznaci pravaca razvoja američkog društveno-političkog života, pri čemu autorka polazi od merkličkog određenja političkog sistema mišljenog kao splet političkih institucija, organizacija i političkih odnosa koji izraštaju iz određene društveno-ekonomске osnove, tj. politički sistem je izraz određenih društveno-ekonomskih odnosa koji se stvaraju u samoj bazi društva. I, konačno, kao treći, po autorici osnovni cilj, nevodil se intencija u prezentiranju analiza utjecaja što ga moderna znanstveno-tehničke revolucija vrši ne

samo na materijalni prevrat u ekonomskim uvjetima proizvodnje, već i na promjene socijalne strukture, kao i na dalekosežne transformacije koje mijenjaju položaj čovjeka u svijetu materijalnih proizvodnih snaga i u političkom sistemu« (str. 13-14).

Prvo poglavje knjige posvećeno je prezentaciji nastanka i razvoja američkog političkog sistema od njegovih začetaka pod engleskom kolonijalnom dominacijom, zatim borbe za nezavisnost, pa do razdoblja nacionale političke samostalnosti i uspona u svjetsku ekonomsku velesilu.

Razvoj političkog života u kolonijama rađao je sa sobom i intenciju za što većom samostalnošću, a kasnije i za odcepljenjem od utjecaja Engleske. To se i dogodilo 1776., kada je donesena Deklaracija o nevezivnosti kojom su kolonije, postavljali samostalnim državicama, stvorile konfederativnu zajednicu sa jednim zajedničkim organom – Kongresom. Međutim, kako to nije osiguravalo neko čvrsto jedinstvo, dolazi do čuvenog povijesnog sastajanja u Philadelphia 1787., koje je najpoznatije po Ustavu što je tada donesen, a koji je postao temelj federalnog političkog uređenja s bitnim razlikama u odnosu na ranije konfederativno uređenje. Savezna država dobila je Ustavom znetno šire ovlasti, a to se uredilo stvaranjem tri glavna savezna organa: zakonodavni (Kongres), izvršni (predsjednik SAD) i sudski (Vrhovni sud).

Štefica Deren-Antoljak s pravom konstatira da je nova organizacija političke vlasti, stvorena Ustavom, izraz određenih klasnih interesa i političkih težnji tadašnje američke buržoazije da zaštititi vlastite interese (str. 38).

Ustavnom podjelom državne vlasti na tri međusobno nezavisna nosioca, stvorena je revnoteža i kontrola jednog organa vlasti od strane drugih. Takav je sistem poznat pod imenom sistem ustuka i ravnoteže (podvukao M. K.), a on je na neki način trebao biti zaštita od potencijalnog totalitarniza. Međutim, ta je ravnoteža u posljednjih nekoliko desetljeća, smatra autorica, narušena zbog pojave i uspona ogromnih kapitalističkih korporacija, koje imaju snažan utjecaj na politički život (str. 45-46). To je pridonjelo i razvoju moderne armije, kao veoma utjecajnog faktora u donošenju odluka, a zatim i pojavi dviju jakih stranaka koje doprinose napuštanju tradicije biranja predsjednika iz redova mudrih i slobodnih ljudi, već predsjednika same predlažu iz svojih redova (str. 46). Ustav se može mijenjati samo uz donošenje ustavnih amandmana, koje mogu predložiti Kongres ili Ustavotvorna skupština, koju sazove Kongres na predlog zakonodavnih tijela dvije trećine država.

Posebnu čitaočevu pažnju u ovom poglavju zaslužuje korektno i analitičko razmatranje nastanka američkog federalizma, njegove prirode i ustavne strukturi. Korijene federalizma treba tražiti u prvom redu u specifičnim uvjetima američkog razvoja, npr. u nepostojanju feudalnog nasljeđa koje je obično radalo centralističke sisteme kao reakciju na feudalnu rascijepljenošću, zatim geografske okolnosti koje se ogledaju u prvotnom nerazvijenom prometu i surovošći života, te je stoga neophodno stvaranje samoupravnih federalnih jedinica. Dalje, tu su i praktični razlozi, te svjesna namjera ograničenja svemiru centralne vlasti, itd. Jedno od centralnih pitanja ovog federalativnog uredjenja, koje autorica posebno naglašava, jeste načelo distribucije vlasti između organa federacije i pojedinih država. U domen organa federacije ulaze samo oni zadaci i funkcije koji su im izričito delegirani Ustavom. Postoje tzv. delegirana ovlaštenja i uključena ili razumjena ovlaštenja. Ova potonja su izazvala velike sporove i nerazumijevanje među američkim državnim i ekspertima. Drugo važno pitanje koje autorica naglašava jest pitanje u kojemu su mjeri posebne federalne jedinice (države) zadržale svoju autonomnost, a koliko su vezane federacijom. O ovome problemu su postajala različita gledišta, ovisno o tome da li se radi o atlantskim državama u kojima je razvijena buržoazija koja teži za većom centralizacijom i ekspanzijom kapitala u jakom jedinstvenom tržištu, ili se pak radi o veleposjedicima s juga (robovlajnicima), koji su nastojali svoje interese ostvariti u okviru svojih država. Pitanje da li dati prednost federaciji ili većoj samostalnosti federalnih jedinica dominiralo je sve do građanskog rata, da bi nakon rata i kasnije, pod utjecajem ekonomskog razvoja i dubokih promjena socijalne strukture zemlje, jačala uloga saveznih organa vlasti. Međutim, i pored očite tendencije slabljenja autonomnosti pojedinih federalnih jedinica i sve većeg jačanja savezne uprave, Štefica Deren-Antoljak je na stanovuštu da ni pro futuro federalizam ipak neće biti zamjenjen unitarizmom (str. 67).

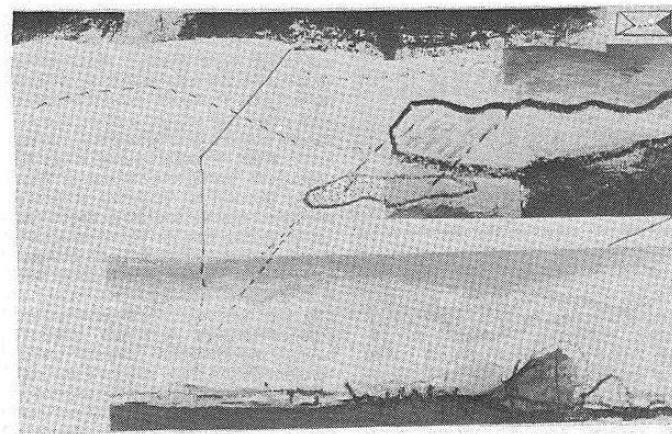
U drugom poglavju, »Ekonomski i socijalni razvoj«, dominira vrlo skrupulozna prezentacija uspona Sjedinjenih Država u svjetsku ekonomsku i vojnu velenjulu, gdje se posebno akcentuiraju neki ključni momenti koji su otvorili put tom usponu. To su, u prvom redu, velika ekomska kriza tridesetih godina i drugi svjetski rat, a paralelno s tim i ekspanzija u raz-

voju znanosti i tehnike (znanstveno-tehnička revolucija). Dolazak Roosvelta za predsjednika značio je ne samo početak ozbiljne borbe protiv velike ekomske krize, već i početak nove etape u kapitalističkom društvu – državnog kapitalizma. Smatralo se da ako kapitalisti nisu sposobni voditi privredu, koja zbog toga zapada u ciklične krize, onda taj zadatak treba preuzeti država (str. 118). Autorica naglašava da tu državnu intervenciju ne treba smatrati za neku posebnu fazu kapitalizma, već je to samo jedan novi pronađeni izlaz iz krize putem podržavanja određenih ekonomskih funkcija, jer i dalje ostaju ključne crte kapitalističkih proizvodnih odnosa. Premda je Roosvelt sa svojim programom mnogo učinio na poboljšanju položaja radničke klase i svih drugih tada ugroženih slojeva, autorica s pravom konstatira da je to ipak akcija s ciljem da se spasi američki kapitalizam od slosa.

Marshallov je plan nakon drugog svjetskog rata jedan od vrlo bitnih momenata u razvoju Sjedinjenih Država i njihovoj ekonomskoj penetraciji u zapadnu Evropu, a zatim i u ostali svijet. Deviza »pomoći drugima da bi se pomoglo sebi«, kao osnovna svrha Marshallove pomoći, kasnije se više struko isplatala Americi (str. 157 i dalje).

Uporedno s razmatranjem pitanja promjena u socijalnoj strukturi suvremenog američkog društva, tj. znatnih transformacija koje su zadesile ne samo kapitalističku klasu i srednje slojeve, već i samu radničku klasu, u trećem poglavju govori se o mogućnostima revolucionarne transformacije američkog društva ubuduće. Naglašava se da su u Sjedinjenim Državama in actu značajne društvene promjene, doduće polagane i postepene, ali ipak označavaju začetke novog, budućeg društva (str. 306). Te se transformacije moraju sagledavati u kontekstu impozantne ekonomske, socijalne, političke i idejne svjetsko-historijske mijene. Čini se, primjerice, da zbog tenzija u odnosima velikih sila i složene međunarodne situacije, u društvenom, materijalnom i političkom razvoju Sjedinjenih Država ne zbiva se i ne razvija ništa progresivno, novo, pozitivno, revolucionarno, pa prema tome ni perspektivno. Tako je stajalište svakako neprihvativi. Stoga, bez obzira na nastojanja vladajuće kapitalističke klase da sačuva postojeće stanje ipak se »odista događaju takve promjene društvene strukture koje objektivno slabe, pa i rastačku kapitalističke okvire i oblike života« (str. 308, podvukao M. K.). Međutim, Štefica Deren-Antoljak ovde opravdano upozorava na činjenicu da će to biti vrlo dugotrajan i složen proces, koji se sada nalazi na samom početku dugog puta postupnih promjena. A što se tiče pitanja kojim će putem doći do prelaza u novo društvo (mirnim, nasilnim ili, pak, kombinacijom ovih dvaju), to ovisi o konkretnim okolnostima i o zrelosti revolucionarne situacije. Subjekt revolucije je svakako radnička klasa, ali u savezu s drugim potčinjenim slojevima. Međutim, za sada, ti savezi još ne postoje i autorica smatra da bi se oni u budućnosti trebali razviti, s tim što bi obuhvatili srednje slojeve, tehničku inteligenciju, namjorne radnike, radnike u uslužnim djelatnostima i druge slične slojeve (str. 322).

Cetvrtu poglaviju posvećeno je različitim interesnim grupama, njihovom mjestu i ulozi u američkom političkom sistemu. Ovdje se, između ostalog, ukazuje na specifičnost interesnih grupa i tzv. lobbyja u američkom

političkom sistemu, u tome što su oni zakonski regulirani, odnosno inkorporirani u sistem. Interesne grupe se diferenciraju s obzirom na različite faktore, a to su u prvom redu ekonomska snaga kojom raspolažu, kakvinim se zadacima bave, koje interese zastupaju (javne ili zasebne) itd.

U američkom političkom životu dugo nije bilo političkih stranaka, odnosno nije ih bilo u onom suvremenom obliku kakav je u Evropi već dugo bio poznat. Nagli porast broja stanovnika i ekonomski razvoj zemlje, kao i promjene u socijalnoj strukturi društva koje su stvorile uvjete za klasnu diferencijaciju, zatim širenje biračkog prava, stvaranje organizacija stranaka i nacionalne konvencije, najznačajniji su faktori koje Štefica Deren-Antoljak navodi kao presudne za razvoj političkih stranaka u Sjedinjenim Državama (str. 368).

Glavne, a može se reći i jedine stranke u javnom političkom životu Sjedinjenih Država, Demokratska i Republikanska stranaka, nemaju neku čvrstu stranaku organizaciju ni svog pisanih statuta, što je u evropskim strankama obavezno, a što je još značajnije, nemaju neku klasnu osnovu i aktiviraju se jedino na dan izbora. Premda se za Demokratsku stranku može reći da je »levija« i da više zastupa interese »malog čovjeka«, odnosno da se više zalagala za uvođenje socijalne i zdravstvene zaštite, kao i davanje raznih beneficija nezaposlenima, što se od republikanaca, kao »desnjih«, nije moglo očekivati, ipak nam se nije teško složiti s autoricom da su obje ove stranke u biti pobornici kapitala, odnosno, u interesu im je očuvanje buržoaskog potretka (str. 377).

Daljnja razmatranja u ovom poglavju o političkim strankama posvećena su analizi političkog ponašanja američkih birača. S tim u vezi se navodi zanimljiva konstatacija da unatoč sve većoj demokratizaciji, tj. unatoč sve većem širenju izbornog prava glasa na mase, u Americi je došlo do paradoxne situacije – sve manje stanovništva sudjeluje na izborima (str. 385). Tome je, prema autorici, uzrok u činjenici da je u Sjedinjenim Državama sve veći broj onih koji ne vježuju da mogu svoje interese ostvariti učinjeni da je u Sjedinjenim Državama sve veći broj onih koji ne vježuju da mogu svoje interese ostvariti preko kandidata za koga su glasali. Drugim rječima, prevladava uvjerenje da se obećanja u toku izborne kampanje, uglavnom, kasnije ne izvršavaju. Ovim se, sua sponte, otvara pitanje mogućih promjena u američkom političkom sistemu. Opća modernizacija političkog života i pojave »nezavisnih« birača, mogli bi biti indikativni kao začeci mogućih promjena postojecog stranačkog sistema, ali tek u doglednoj budućnosti. Što se

tiče radničke klase, uočljivo je da autoričina analiza daje prihvatljivu konkluziju o nepostojanju svijesti u američke radničke klase, tj. sadašnja regionalna, kulturna, vjerska, nacionalna, spolna i druge fragmentacije među radničkim masama, ne dozvoljavajuju im akciju u političkom životu Amerike. **Ovo su, dakle, među glavnim razlozima zašto se u Sjedinjenim Državama nisu razvile jake radničke partije**, koje bi mogle prezentirati radničke interese. Osim toga, unutar te radničke klase prevladava uvjerenje da se njihovi interesi i proturječnosti u društvu mogu riješiti reformatskim putem unutar postojećeg političkog sistema.

U poslijednjem, šestom poglavju knjige, Štefica Deren-Antoljak nam analitički prezentira funkcioniranjem američkih političkih institucija – Kongresa, Predsjedništva i federalnih sudova, pri čemu je to sve izvrsno upotpunjila sa više shematskih prikaza organizacije američke političke vlasti, podjele te vlasti, funkcioniranja sudova i drugih institucija. Zanimljiva je i njena napomena da posebno u američkim izborima za predsjednika novac zauzima ključnu ulogu. Onaj kandidat za predsjednika koji je bogatiji, svakako ima veće mogućnosti da pobedi, jer može daleko više uložiti u izbornu kampanju, u propagandne sruhe (str. 485). Ovdje se, između ostalog, konstatira da je u novije vrijeme sve evidentnije opadanje moći Kongresa a jačanje egzekutive, tj. izvršne vlasti, što ipak ne mora značiti da će se taj trend opadanja moći Kongresa nastaviti i u bliskoj budućnosti. Teško je reći da postoje nakane reforme istog, zaključujući autorica.

Nakon zaključnih razmatranja u kojima je siže dosadašnjeg izlaganja i ujedno kritičke ocjene američke društvene i ekonomsko-političke stvarnosti, naglašimo još i to da je knjiga na kraju upotpunjena i posebnim vrijednim prilozima: grafički prikaz »Partiske Kontrole Predsjedništva, Senata, Predstavničkog doma 1901-1983«; zatim, popis svih saveznih država dat abecednim redom, neki osnovni podaci o svakoj državi i porijeklo imena svake savezne države; Deklaracija o nezavisnosti Sjedinjenih Država; Ustav SAD od 1787., upotpunjene svim amandmanima dosad donesenim; vrlo opsežna bibliografija.

Knjiga dr Štefice Deren-Antoljak »Politički sistem Sjedinjenih Američkih Država« može poslužiti kao edukativna i zanimljiva literatura ne samo politologima i pravnicima, kojima je ovakva problematika dio stručnih, tj. profesionalnih aktivnosti, već i svima onima koje zanima američka društveno-politička stvarnost.